

**INGENTING
FÖRÄNDRAS AV
SIG SJÄLV
LENA LAGERSTAM
& BERNT SELBERG**

INGENTING FÖRÄNDRAS AV SIG SJÄLV

Fotoutställningen tillägnar vi alla de som på olika sätt kämpar - ofta i det fördolda. Vi tror det är livsviktigt att engagera sig. Med samlade ideella krafter kan mycket göras både i det lilla och det stora. Vi tror på att kulturen och kulturarvet är av stort värde.

Utställningens foton berättar om kampen i olika frågor som vi sedan i mitten på 1970-talet varit djupt engagerade i tillsammans med många andra. Vi har engagerat oss mot miljöförstörelse och för att rädda miljöer och byggnader viktiga för kulturarvet. Vi har arbetat över partigränserna, för enighet i sakfrågor, ibland i stora nationella och internationella frågor, ibland

i mindre eller mer lokala frågor. Utställningen ger vår bild av dessa händelser och aktioner, utifrån våra upplevelser av det vi varit med om.

Vi har båda fotograferat mycket genom åren och vi har till utställningen valt ut några av våra tusentals bilder. Vi visar både nutida och dåtida bilder. Bilderna har valts för sitt höga dokumentationsvärde trots att kvaliteten på en del inte är den allra bästa. De flesta bilderna i utställningen är tagna i Kalix kommun.

DET GÅR ATT PÅVERKA OCH DET GÅR ATT LYCKAS

Vi har kämpat tillsammans med många andra inom miljörörelsen. Vi har tagit initiativ till bildandet av flera grupper. Vi har lagt ner väldigt mycket tid på ideellt arbete. Det är svårt och kämpigt många gånger men det ger mycket glädje och gemenskap att kämpa tillsammans.

Att ordna möten, manifestationer, musik- och kulturevenemang, göra uppvaktningar och samla in namn. Att skriva brev, pressmeddelanden, insändare och debattartiklar. Att samarbeta med likasinnade organisationer och experter inom olika områden.

SÅNG SOM INSPIRERAT OSS

*Vi var en gång av samma slag
Vi trodde bägge på alla löftena man
gav
Men dagen gick och det blev kväll
Och ingenting förändrade sej själ*

*Det tog sin tid att se det klart
Att det vi skapar själva, det är det
enda som blir av
Vi kunde gott behövt din hjälp
För ingenting förändras av sej själ*

*Tiden när vi föddes eller platsen där
vi bor
Minnena är inte längre nog
Nej, det är kamp för samma framtid
och tro på samma mål
Som gör att man kan säg', man hör
ihop*

*Det har blivit sent och jag ska gå
Jag slutar aldrig hoppas att jag ska
få dej förstå
Om nåt ska brinna krävs det eld
För ingenting förändras av sej själ*

“Ingenting förändras av sig själ”,
text och musik av Mikael Wiehe

**HÄLLMYRAN RÄDDADES
– EN VIKTIG BÖRJAN**

Den stora våtmarken Hällmyran blev inte utdikad som planerat – den myren var den första miljön som vi räddade tillsammans. Det var en viktig början. Berguven som häckade i området hade sina jaktmarker här. Berguvens unge är fotad 1976.

*Vi går över myren
vattnet suger fast stövlarna
en fuktig kyla stiger upp
Myren är rosa av rosling
det nästan regnar
beckasinen vibrerar i luften över oss*

*Dom har stakat för utdikning av myren
en gång slåttermyr
ladan finns kvar
Myren ger inga pengar
nu ska den producera virke*

*Det är vansinne
här är fullt av liv
Berguven flyger ljudlöst ut på jakt
boet en bit bort
antagligen Norrbottens sista
Den är ett varningstecken*

*Vi ser en jorduggla tungt flyga
Tecknar sig ljust mot talldungen
Boet bakom sälgen
En annan stor ugla flyger högre*

*Berget reser sig brant upp mot molnen
några veckor tidigare var myren en sjö
Vadare rastade här
sångsvanarna gled sakta fram
Tranparet har stannat
snart väntar ungarna*

*En mygga sitter på min hand
Vi måste resa oss mot detta skövlande
Det är snart för sent
Vi är många
Och myggan är lika viktig som du*

Text av Lena Lagerstam, 1976

INGENTING FÖRÄNDRAS AV SIG SJÄLV • LENA LAGERSTAM & BERNT SELBERG

KULTURMILJÖER

Överallt finns spår efter människor som levt före oss. Det kan vara fornlämningar som är flera tusen år gamla eller övergivna mer sentida kulturlämningar. Ansvaret för kulturmiljön delas av alla.

KALIXÄLVEN RÄDDAS - LÄNGE LEVE ÄLVEN

I slutet på 1970-talet pågick en intensiv kamp för att rädda Kalixälven. Längs hela älven fanns aktiva grupper. Det var starka politiska krafter som ville bygga ut älven. En utbyggnad hade inneburit elva kraftstationer, 150 km av älvfåran torrlagd, 22 000 hektar mark överdämd och skövling av värdefull kulturmark längs hela älven.

Vi var med och tog fram en utställning, "Rädda Kalixälven", som användes på olika informationsmöten längs älven. Det var en stor upplevelse att vara med om att ordna arrangemanget "Länge leve älven" i Kalix föreningshus 1983. Huset fullt med musik och kultur i 12 timmar och sedan en dags symposium om alternativen. Massor av musikgrupper från hela Norrbotten medverkade och det var fulla hus! Kalixälven räddades 1986 men bakom detta beslut ligger årtal av kamp där många människor deltog. Från 1992 är Kalixälven skyddad som nationalälv. Nu firas Nationalälvdagen varje år längs älven den andra helgen i augusti.

FÖRSLAG TILL EN MINNESSTEN FÖR KAMPEN

Vi förslår att en minnessten för kampen som räddade den fria Kalixälven ska sättas upp någonstans vid Kalixälven.

BYGGET, NORRLANDS- BULLETTINEN OCH KAMP MOT AVFOLKNINGEN

Från mitten på 1970-talet var vi engagerade mot avfolkningen genom Folkets förening. Det var en tid då allt kändes möjligt. 1973 köptes det gamla privat-hotellet i Morjärv som blev Bygget under några år. Här samlades intresseföreningar och lokalgrupper från olika delar av Norrbotten och här framställdes och trycktes tidningen Norrlandsbulletinen på eget tryckeri. Det var en tidning som tog upp frågor som det inte skrevs om i andra tidningar. Det var intensiva år och Bygget blev en samlingspunkt för ideellt arbete mot avfolkningen och en symbol för kampen mot avfolkningen. Musik- och andra kulturarrangemang var viktiga och roliga inslag. 1979 såldes Bygget vid en auktion och redaktionen flyttade till Luleå.

Det var en viktig tid för alla som var med. Det var ett försök att samla alla krafter i kampen mot avfolkningen i Norrbotten. Många engagerade sig, vi målade huset och gjorde det så fint. Vi samlades till möten, skrev och gjorde allt det praktiska i skapandet av en tidning. Det var en annan tid då Morjärv var en levande bygd och föreningslivet mycket aktivt.

Norrbottnensmarschen 7 april 1979 samlade flera tusen ungdomar till en stor enhetsdemonstration i Luleå.

”DET SPIRAR EN UPPRORETS BLOMMA” MED FOLKET I TON

Folket i Ton föddes som sånggrupp runt 1970, då det låg i tiden att kalla sig något med anknytning till begreppet Folkets Kultur. Vid 1 maj och vid Vietnamdemonstrationerna i Kalix behövdes ofta en sånggrupp som programinslag. Kalix- och Morjärvsborna som var med vid den tiden började så småningom sjunga mer regelbundet och tog sikte på att gå ut med ett eget program. – Det som hela tiden varit drivkraften bakom Folket i Ton har varit att med hjälp av musiken ge mod till andra att inte tappa taget, att orka kämpa vidare. Inspelningen gjordes av Radio Norrbotten 1979 för en programserie om norrbottnisk musik samt av TV Luleå för programmet Musik i Norr.

KAMPEN MOT KÄRNKRAFTEN INFÖR FOLKOMRÖSTNINGEN

Information spreds för linje 3 som innebar avveckling av kärnkraften. Det anordnades demonstrationer i både Kalix och Haparanda. I Skåne anordnades den stora Barsebäcksmarschen mot kärnkraften och mot uranbrytning i Pleutajokk i Arjeplog.

Efter olyckan i Tjernobyl 1986 hölls en STOPPA NU-manifestation i Kalix.

NEJ TILL ATOMSOPOR I KAMLUNGEKÖLEN 1983 – 1987

Berget Kamlungekölen räddades från att bli Sveriges sopstation för kärnkraftverkens radioaktiva avfall som är livsfarligt i mer än 100 000 år. Än idag finns 38 borrhål med låsta metallkåpor som en otäck påminnelse om den vansinniga metoden att gömma det livsfarliga avfallet i berget. SKB:s undersökningar resulterade i att ”En horisontell sprickzon konstaterades 555 meter ner i berget, detta gav dock goda förutsättningar för slutförvar på 450 meters djup.” Ovanpå berget skulle en stor inkapslingsanläggning byggas. Bakom Kalix kommuns beslut 1987 att säga nej låg årtal av ideellt arbete av alla de som kämpade i aktionsgruppen Rädda Kamlunge. Vi hade möten, musikcaféer och spred information runt om i kommunen. Vi ordnade en namninsamling och stora sommarfester vid Kamlungeforsen i Kalixälven. Vi kämpade tillsammans med det nationella nätverket Avfallskedjan och det var viktigt. 1985 anordnade vi ett miljöläger i Morjärvs Folkets Hus i samarbete med Avfallskedjan. 1990 kände vi stark oro när ”atomsop-fartyget” Sigyn kom på PR-turné till Luleå. Vi från aktionsgruppen Rädda Kamlunge deltog då vid en manifestation i Luleå hamn.

VÅNING 3B

NEJ TILL ATOMSOPOR I ÖVERKALIX

1992 - 1993 gällde kampen att stoppa en förstudie av ett slutförvar för atom-sopor i Överkalix kommun. Efter stora manifestationer och möten med många engagerade människor sa kommunfullmäktige i Överkalix till slut nej. Vi lyckades – det var många som kämpade och stod bakom Nej till atom-sopor i Överkalix.

KÄRNKRAFTSFRI BOTTENVIKEN

”Nätverket Kärnkraftsfritt Bottenviken är ett partipolitiskt obundet nätverk för alla som vill arbeta för att stoppa byggandet av kärnkraftverk i Bottenviks-området. Vi vill arbeta för en hållbar utveckling utan kärnkraft. Kärnkraften är inte någon lösning på klimathotet”

Nätverket Kärnkraftsfritt Bottenviken bildades i december 2011 och kämpar sedan dess för att stoppa byggandet av ett kärnkraftverk i Pyhäjoki på finska sidan av Bottenviken.

Nätverket har under åren ordnat mängder av arrangemang, manifestationer och en stor konferens tillsammans med andra organisationer och föreningar. Vi gör allt för att påverka politiker på alla nivåer i Finland och Sverige med uppvaktningar, skrivelser mm. Kärnkraftsfritt Bottenviken är välkänt både i Sverige och Finland för sin kamp.

NYTT LÄGE

Den 2 maj 2022 meddelade Fennovoima ”att man sagt upp kontraktet med Rosatom för leverans av kärnkraftverket Hanhikivi 1 då det har varit betydande och växande förseningar under de senaste åren. Kriget i Ukraina har förvärrat riskerna för projektet. Detta innebär att samarbetet i projektet avslutas med omedelbar verkan”. Det är nu oklart vad som händer på platsen.

IDROTTSGÅRDEN BLIR MORJÄRVIS FOLKETS HUS

1979 bildades Morjärvis Folkets Husförening för att rädda Morjärvis samlingslokal, Idrottsgården, som hotades av nedläggning och rivning av kommunen. Vi var tillsammans med de flesta Morjärvisbor mycket engagerade. Med en fantastisk uppslutning av både gammal och ung lyckades vi rädda huset och rusta upp det. Genom stora ideella insatser skapades möjligheter för ett rikt och spännande kulturliv. Bakki Rivelin var husbandet som spelade den bejublade ”Rädda Idrottsgården” på Högsommarfesten 1980. Vi lyckades rädda huset och har ännu idag en fantastisk samlingslokal i byn.

SKOGEN – VI HAR NÅGRA FÅ SMULTRONSTÄLLEN KVAR

Vi bor intill skogen i utkanten av Morjärvs samhälle. De stora kalavverkningarna har trängt allt närmare in på bebyggelsen. Livsmiljön är helt förändrad. Vi saknar många fina skogs- och naturområden som nu är borta. Vi har kämpat många gånger för att stoppa avverkningar. Vi känner en stor sorg över denna utveckling samtidigt som vi upplever klimatförändringarnas effekter.

Nu är det nog med rovdrift av våra skogar! Naturskogarna är vår världs lungor och Sverige borde ha råd att spara den lilla spillra som finns kvar av landets gammelskogar. Vi vill att även kommande generationer ska få uppleva en levande gammelskog och den rikedom och mångfald av liv som finns där.

STÄMNINGSDIKT TILL ÄLVEN OCH SKOGEN

*Glider jag sakta en högsommarkväll
fram över älvens glittrande vatten,
Står jag med blicken mot skimrande fjäll
stum i den skälvande solljusa natten
medan jag hör i melodiska, gungande
rytmer emot mig bland furorna strömma
allt som är drömmande vekt, som är sjungande
livfullt i skogarnas lönnliga gömma,
då går min puls med starka slag,
då fröjdas jag, då tänker jag:
ingenting är som furornas sus,
furornas susning i norden.*

Text ur boken "Skymtar af landet i norr", 1910,
av David Törnqvist, född i Morjärv

INGENTING FÖRÄNDRAS AV SIG SJÄLV • LENA LAGERSTAM & BERNT SELBERG

OM LENA OCH BERNT

Vi, Bernt Selberg och Lena Lagerstam, bor i utkanten av Morjärv i Kalix kommun. Vi delar ett stort intresse för kultur och miljö och berättar här i utställningen om viktiga frågor som vi engagerat oss i med många andra. Vi har kämpat tillsammans i närmare 50 år och vill dela med oss av våra erfarenheter.

BERNT SELBERG

Född och uppvuxen i Morjärv. Är allkonstnär, musiker, fotograf och filmare. Spelar och sjunger som trubadur eller tillsammans med andra. Under åren har det varit tillsammans med många andra musiker och band. Har gjort ett stort antal musikvideor och filmer som finns på Youtube. Uppträder sedan länge i Ortens Patrask tillsammans med Jörgen Wennström på dragspel. Ortens Patrask har gjort fyra CD-skivor.

LENA LAGERSTAM

Född i Lund och uppvuxen bl a i Råneå. Är arkitekt med vidareutbildning i arkeologi, etnologi, data och digital bildbehandling. Har arbetat för Riksantikvarieämbetet med fornminnesinventering och varit anställd på länsstyrelsen i Norrbotten från 1997 fram till pensionen 2010. Har arbetat som länsantikvarie i sex år och varit projektledare för olika projekt, bl. a. Program för bevarande av det samiska kulturarvet, Regionalt miljö- och hushållningsprogram för fjällen (Fjällprogrammet) och Norrbottens kulturmiljöprogram 2010 – 2020.

**TÄNK PÅ MILJÖN:
Lämna gärna tillbaka
mig när du läst klart!**

**Läs mer om Havremagasinet och
vårt program på vår webbsida!**

**info@havremagasinet.se
www.havremagasinet.se
@havremagasinet.se**

**HAVREMAGASINET
Norbottensvägen 18
SE-961 36 Boden**